

10

विभूतियोगः

vibhūti *f* - развитие, могущество, сила, величие, великолепие; сверхъестественная способность (обычно называют 8 необычных магических способностей);

श्रीभगवानुवाच

भूय एव महाबाहो शृणु मे परमं वचः ।

यत्ते ऽहं प्रीयमाणाय वक्ष्यामि हितकाम्यया ॥ १ ॥

kāmyā *f* - желание ч.-л.;

न मे विदुः सुरगणाः प्रभवं न महर्षयः ।

prabhava *m* - первопричина, рождение, происхождение, создатель;

अहमादिर्हि देवानां महर्षीणां च सर्वशः ॥ २ ॥

sarvaśas *adv.* - полностью, целиком, всячески; вместе, в совокупности;

यो मामजमनादिं च वेत्ति लोकमहेश्वरम् ।

असंमूढः स मर्त्येषु सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ३ ॥

बुद्धिर्ज्ञानमसंमोहः क्षमा सत्यं दमः शमः ।

dama *m* - смирение, самообладание;

śama *m* - спокойствие, мир, самообладание, владение чувствами, равнодушие;

सुखं दुःखं भवो ऽभावो भयं चाभयमेव च ॥ ४ ॥

अहिंसा समता तुष्टिस्तपो दानं यशो ऽयशः ।

samatā *f* - безразличие, равное отношение к ч.-л.;

भवन्ति भावा भूतानां मत्त एव पृथग्विधाः ॥ ५ ॥

pṛthagvidha - различный, многообразный, отличающийся от ч.-л.;

महर्षयः सप्त पूर्वे चत्वारो मनवस्तथा ।

मद्भावा मानसा जाता येषां लोक इमाः प्रजाः ॥ ६ ॥

एतां विभूतिं योगं च मम यो वेत्ति तत्त्वतः ।

सो ऽविकम्पेन योगेन युज्यते नात्र संशयः ॥ ७ ॥

vikampa - дрожащий, изменяющийся, искажающийся;

अहं सर्वस्य प्रभवो मत्तः सर्वं प्रवर्तते ।

इति मत्वा भजन्ते मां बुधा भावसमन्विताः ॥ ८ ॥

मच्चित्ता मद्गतप्राणा बोधयन्तः परस्परम् ।

gataprāṇa (gata-prāṇa) - мертвый, бездыханный;

√bodhaya (caus. om √budh) наставлять, просвещать, дать понять, напоминать, сообщать...;

कथयन्तश्च मां नित्यं तुष्यन्ति च रमन्ति च ॥ ९ ॥

तेषां सततयुक्तानां भजतां प्रीतिपूर्वकम् ।

ददामि बुद्धियोगं तं येन मामुपयान्ति ते ॥ १० ॥

तेषामेवानुकम्पार्थमहमज्ञानजं तमः ।

anukampā f - сострадание;

नाशयाम्यात्मभावस्थो ज्ञानदीपेन भास्वता ॥ ११ ॥

अर्जुन उवाच

परं ब्रह्म परं धाम पवित्रं परमं भवान् ।

dhāman n - место, сила, могущество; закон, порядок;

पुरुषं शाश्वतं दिव्यमादिदेवमजं विभुम् ॥ १२ ॥

vibhu m - властелин, владыка, царь; бог;

आहुस्त्वामृषयः सर्वे देवर्षिनारदस्तथा ।

असितो देवलो व्यासः स्वयं चैव ब्रवीषि मे ॥ १३ ॥

nārada, asita, devala, vyāsa - имена собственные;

सर्वमेतदृतं मन्ये यन्मां वदसि केशव ।

न हि ते भगवन्व्यक्तिं विदुर्देवा न दानवाः ॥ १४ ॥

स्वयमेवात्मनात्मानं वेत्थ त्वं पुरुषोत्तम ।

भूतभावन भूतेश देवदेव जगत्पते ॥ १५ ॥

bhāvana m - создатель, творец; *n* создание, воздействие, представление, воображение;

वक्तुमर्हस्यशेषेण दिव्या ह्यात्मविभूतयः ।

aścṣṣa adv. - полностью, вполне, всецело, целиком;

याभिर्विभूतिभिर्लोकानिमांस्त्वं व्याप्य तिष्ठसि ॥ १६ ॥

vyāp (vi-√āp) V U. - застигать, проникать, наполнять;

कथं विद्यामहं योगिंस्त्वां सदा परिचिन्तयन् ।

केषु केषु च भावेषु चिन्त्यो ऽसि भगवन्मया ॥ १७ ॥

विस्तरेणात्मनो योगं विभूतिं च जनार्दन ।

vistara m - распространение, множество; *In. adv.* подробно, пространно;

भूयः कथय तृतिर्हि शृण्वतो नास्ति मे ऽमृतम् ॥ १८ ॥

श्रीभगवानुवाच

हन्त ते कथयिष्यामि दिव्या ह्यात्मविभूतयः ।

hanta ij. - ну! ладно! вот!

प्राधान्यतः कुरुश्रेष्ठ नास्त्यन्तो विस्तरस्य मे ॥ १९ ॥

prādhānya n - господство, преобладание, превосходство, верховенство; *prādhānyatas adv.* главным образом, в основном;

अहमात्मा गुडाकेश सर्वभूताशयस्थितः ।

āśaya m - ложе; жилище, место обитания; живот, сердце, душа;

अहमादिश्च मध्यं च भूतानामन्त एव च ॥ २० ॥

आदित्यानामहं विष्णुर्ज्योतिषां रविरंशुमान् ।

añsumant - лучезарный, *эпитет Солнца*;

मरीचिर्मरुतामस्मि नक्षत्राणामहं शशी ॥ २१ ॥

वेदानां सामवेदो ऽस्मि देवानामस्मि वासवः ।

vāsava - *эпитет Индры* (букв. повелитель Васу);

इन्द्रियाणां मनश्चास्मि भूतानामस्मि चेतना ॥ २२ ॥

रुद्राणां शङ्करश्चास्मि वित्तेशो यक्षरक्षसाम् ।

vitteśa (vitta-īśa) - *владыка богатств, эпитет Куберы;*

वसूनां पावकश्चास्मि मेरुः शिखरिणामहम् ॥ २३ ॥

śikharin *m* - *гора;*

पुरोधसां च मुख्यं मां विद्धि पार्थ बृहस्पतिम् ।

purodhas, purodhasa *m* - *домашний или придворный жрец;*

सेनानीनामहं स्कन्दः सरसामस्मि सागरः ॥ २४ ॥

senānī *m* - *военачальник, полководец;*

महर्षीणां भृगुरहं गिरामस्म्येकमक्षरम् ।

akṣara - *неиссякаемый; n* *слово, слог, звук; священный слог "ОМ"*

यज्ञानां जपयज्ञो ऽस्मि स्थावराणां हिमालयः ॥ २५ ॥

japa - *шепчущий; m* *шепот; чтение мантр, молитв или заклинаний;*

sthāvara - *неподвижный;*

अश्वत्थः सर्ववृक्षाणां देवर्षीणां च नारदः ।

aśvattha - *Ficus Religiosa, священный баньян;*

गन्धर्वाणां चित्ररथः सिद्धानां कपिलो मुनिः ॥ २६ ॥

citraratha, kapila - *имена собственные;*

उच्चैःश्रवसमश्वानां विद्धि माममृतोद्भवम् ।

uccaiṣṣravas - *имя собственное, конь Уччайшсравас, возникший во время пахтания молочного океана;*

ऐरावतं गजेन्द्राणां नराणां च नराधिपम् ॥ २७ ॥

आयुधानामहं वज्रं धेनूनामस्मि कामधुक् ।

āyudha *n* - *оружие;*

प्रजनश्चास्मि कन्दर्पः सर्पाणामस्मि वासुकिः ॥ २८ ॥

prajana *m, n* - *порождение, зачатие, возникновение; m* - *порождающий;*

kandarpa - *имя собственное, бог любви Кама;*

vāsuki - *имя собственное, царь нагов Васуки;*

अनन्तश्चास्मि नागानां वरुणो यादसामहम् ।

yādas *n* - *большое морское животное, морское чудовище;*

पितृणामर्यमा चास्मि यमः संयमतामहम् ॥ २९ ॥

प्रह्लादश्चास्मि दैत्यानां कालः कलयतामहम् ।

kal X. P. - *побуждать, заставлять, гнать; направлять, уводить;*

मृगाणां च मृगेन्द्रो ऽहं वैनतेयश्च पक्षिणाम् ॥ ३० ॥

vainateya - *сын Винаты, эпитет Гаруды;*

पवनः पवतामस्मि रामः शस्त्रभृतामहम् ।

झषाणां मकरश्चास्मि स्रोतसामस्मि जाह्ववी ॥ ३१ ॥

jhaṣa *m* - рыба, морское чудовище;
srotas *n* - течение, поток; река, канал;
jāhnavī - *имя собственное*, дочь Джанхну, эпитет Ганги;

सर्गाणामादिरन्तश्च मध्यं चैवाहमर्जुन ।

अध्यात्मविद्या विद्यानां वादः प्रवदतामहम् ॥ ३२ ॥

vāda *m* - речь, разговор;

अक्षराणामकारो ऽस्मि द्वन्द्वः सामासिकस्य च ।

akāra *m* - буква или звук A;
dvandva *n* - пара; тип сложного слова с равноправными элементами;
sāmāsika *m, n* - сложное слово;

अहमेवाक्षयः कालो धाता ऽहं विश्वतोमुखः ॥ ३३ ॥

मृत्युः सर्वहरश्चाहमुद्भवश्च भविष्यताम् ।

कीर्तिः श्रीर्वाक् नारीणां स्मृतिर्मेधा धृतिः क्षमा ॥ ३४ ॥

medhā *f* - мудрость, ум, проницательность, мысль;

बृहत्साम तथा साम्नां गायत्री छन्दसामहम् ।

br̥hatsāma tathā sāmnāṃ gāyatrī chandasām-aham

मासानां मार्गशीर्षो ऽहमृतूनां कुसुमाकरः ॥ ३५ ॥

mārgaśirṣa (mārga-śirṣa) *m* - название месяца, соответствующего ноябрю-декабрю;
kusumākara *m* - весна;

द्यूतं छलयतामस्मि तेजस्तेजस्विनामहम् ।

dyūta *n, m* - игра; игра в кости;
chal X P. caus. - обманывать, вводить в заблуждение;

जयो ऽस्मि व्यवसायो ऽस्मि सत्त्वं सत्त्ववतामहम् ॥ ३६ ॥

vyavasāya *m* - решение, твердость, твердое намерение;

वृष्णीनां वासुदेवो ऽस्मि पाण्डवानां धनंजयः ।

vṛṣṇi - вришни, *название племени*;
vāsudeva *m patron.* - сын Васудевы, *эпитет Кришны*;
dhanan̄jaya (dhanan̄-jaya) - завоеватель богатств, *эпитет Арджуны*;

मुनीनामप्यहं व्यासः कवीनामुशना कविः ॥ ३७ ॥

vyāsa, uśanas - *имена собственные*;

दण्डो दमयतामस्मि नीतिरस्मि जिगीषताम् ।

मौनं चैवास्मि गुह्यानां ज्ञानं ज्ञानवतामहम् ॥ ३८ ॥

guhya *n* - тайна, секрет;

यच्चापि सर्वभूतानां बीजं तदहमर्जुन ।

न तदस्ति विना यत्स्यान्मया भूतं चराचरम् ॥ ३९ ॥

नान्तो ऽस्ति मम दिव्यानां विभूतीनां परंतप ।

एष तूद्देशतः प्रोक्तो विभूतेर्विस्तरो मया ॥ ४० ॥

uddeśatas *adv.* - кратко, ясно, отчетливо;

यद्यद्विभूतिमत्सत्त्वं श्रीमदूर्जितमेव वा ।

ūjīta (p.p. om √ ūj - усилиться) - сильный, мощный, крепкий, прочный, великий, важный;

तत्तदेवावगच्छ त्वं मम तेजोशसंभवम् ॥ ४१ ॥

अथवा बहुनैतेन किं ज्ञातेन तवार्जुन ।

विष्टभ्याहमिदं कृत्स्नमेकांशेन स्थितो जगत् ॥ ४२ ॥

vi-√ṣṭambh (vi-√stambh V P., IX P., ger. viṣṭabhya) ставить, останавливать; сооружать; подпирать, поддерживать.